

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 2. Utrùm Spiritus sanctus sit verus Deus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83594)

ritu excideret, nisi cum Patre & Filio Spiritum ut consubstantialem & aequalem coleret.

Hanc suam mentem innumeris locis expressit Basilii, præsertim lib. de Spiritu sancto, & lib. 5. adversus Eunomium, ubi tit. 1. Spiritum sanctum æquè nominat Deum, ac Patrem & Filium. Cum, inquit, quæ communia sunt creaturis, Spiritui sancto non communicentur; & quæ Spiritus propria sunt, creatura non communicentur; colligitur hinc Spiritum non esse creaturam: quoniam quæ communia sunt Patri & Filio, eadem communia sunt & Spiritui. Nam quibus designatur in Scriptura Pater & Filius esse Deus, eisdem designatur & Spiritus esse Deus. Ex quibus colligitur ejusdem Spiritum esse deitatis cum Patre. Quoniam quæcumque Patri ut Deo, non ut Patri insunt, & quæcumque Filio ut Deo, non ut Filio insunt, ea etiam Spiritui insunt, non autem creaturis; sicut nomina & res creaturis incommunicabiles, soli Trinitati communes: patet Trinitatem esse consubstantialem. Porro si quis præfatam œconomiam in Basilio vult reprehendere, eam quoque reprehendat, necesse est, in Constantinopolitana Synodo, quæ in suo Symbolo divinitatem Spiritus sancti verbis tantum æquivalentibus asseruit, nec eum, sicut Patrem & Filium, expressè nuncupavit Deum.

ARTICULUS II.

Utrum Spiritus sanctus sit verus Deus.

S. I.

Probatum ex sacris literis Spiritus sancti divinitas.

1. **I**saia c. 6. qui dicit: *Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere; & videte visionem, & nolite cognoscere, &c.* Dominus Deus exercituum est, quem eod. cap. ter sanctum inelamant Seraphim. At Paulus Apostolus Act. cap. ult. eadem illa verba attribuit Spiritui sancto. Bene, inquit, Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad patres nostros, dicens: *Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non perspicientis.* Igitur Spiritus sanctus Dominus Deus exercituum est.

Simili modo probatur Spiritum sanctum esse Deum ex Act. cap. 5. ubi Petrus Apostolus vers. 3. dicit: *Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto?* Et versu 4. addit: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Ex Psal. 94. ubi de Deo loquens David, ait: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra; sicut in irritatione secundum diem temptationis in deserto, &c.* Juncta epist. ad Hebræos c. 3. ubi sic loquitur Apostolus: *Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra; sicut in exacerbatione, &c.* Et sic loquendo, Apostolus attribuit Spiritui sancto verba, quæ olim protulerat Psaltes in persona Dei. Et 1. Cor. c. 3. ubi sic ait Paulus: *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Juncta c. 6. ubi hæc habet Apostolus: *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est? Ex ead. epist. c. 12. ubi dicitur: Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Et divisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus. Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Tum inferius additur: Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult. Quibus verbis aperte significat Apostolus, Spiritum sanctum esse Dominum, à quo sunt divisiones ministracionum, & Deum, à quo sunt divisiones operationum.*

2. In Scripturis Spiritui sancto attribuntur ea, quæ soli Deo conveniunt, ut vis comprehensiva divinitatis. Nobis autem, inquit Apostolus, revelavit Deus per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominum scit,

quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. Ex quibus Apostoli verbis Spiritum sanctum non esse creaturam colligit S. Athanasius epist. ad Serapionem de Spir. sanct. Item S. Ambrosius lib. 2. de Spir. sanct. cap. 12. in eadem verba sic discurret: *Quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. Numquid exclusus est Dei Filius? Non utique, quia nec Spiritus sanctus exclusus est, cum dicitur: Neque Patrem quis novit, nisi Filius? Ergo unius & Pater, & Filius, & Spiritus sanctus & natura sunt & scientia, Neque cum omnibus, quæ per Filium facta sunt, sanctus amumerandus est Spiritus: cum Deum Patrem noverit, quem, sicut scriptum est, quis potest nosse, nisi Filius? sed & Spiritus sanctus novit. . . . Quid est igitur Spiritus, qui alta Dei novit, per quem Deus omnipotens revelatur? Numquid plenitudine divinitatis inferior est, qui ejusdem cum Patre substantia etiam hoc exemplo probatur, &c.*

Ut immensitas: nam dicitur Psal. 138. *Quò ibo à Spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?* Et Sap. c. 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum.* Et Joel. c. 2. *Effundam Spiritum meum super omnem carnem.* Ex quibus textibus sic differit S. Ambrosius l. 1. de Spiritu sancto c. 7. *Cum omnis creatura certis natura sua sit circumscripta limitibus, . . . quomodo quis audeat creaturam appellare Spiritum sanctum, qui non habeat circumscriptam determinatamque virtutem? quia & in omnibus & ubique semper est, quod utique divinitatis & dominationis est proprium. . . . De qua creatura dici potest, quia repleverit universa, quod scriptum de Spiritu sancto? Domini est omnia complere, qui dicit, Ego cælum & terram compleo. Si ergo Dominus est, qui cælum complet & terram, quis potest Spiritum sanctum judicare dominationis & divina potestatis exortem, qui replevit orbem, &c.*

Ut virtus sanctificandi animas: nam dicitur ad Tit. c. 3. *Secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum salvatorem nostrum: ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* Et 1. Cor. c. 6. *Hæc quidem fuisistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.* Et Rom. cap. 3. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Hinc Spiritus sanctus vocatur, ejusd. epist. c. 1. *Spiritus sanctificationis.* Hic planè congruunt verba S. Ambrosii lib. 1. de Spir. sanct. c. 5. *Bonus ergo Spiritus. Bonus autem, non quasi acquirens, sed quasi impericiens bonus est: non enim accipit à creaturis, sed accipitur Spiritus sanctus, sicut non sanctificatur, sed ipse sanctificat. Creatura enim sanctificatur: sanctificat autem Spiritus sanctus, in quo licet verbi communio, discretio tamen nature est: sanctus enim dicitur & homo, qui accipit, & Deus, qui tribuit sanctitatem. . . . non ergo potest sanctificatio & corruptela unius esse nature. Et ideo non potest gratia sancti Spiritus & creatura unius esse substantia. Itaque cum omnis invisibilis, præter Trinitatem, reliqua natura. . . . non impertiat spiritalem gratiam, sed acquirat. . . . separanda utique est à societate Spiritus sancti communitas creatura.*

Ut vis efficiendi homines naturæ divinæ confortes, filios Dei adoptivos, & hæredes vitæ æternæ: hæc enim vis cum virtute sanctificandi conjuncta est, Unde qui hanc habet, habet & illam; & Scripturæ, quæ hanc Spiritui sancto attribuant, illam simul & indivisibiliter attribunt. Præterea, dicitur epist. 1. Joan. c. 4. *In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis.* Et Rom. c. 8. *Quicumque Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei: non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii, & hæredes; hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi.* Et 2. Cor.

Cot.

Cor. e. I. Qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Et Ephel. c. I. In quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae.

Epist. ad Serap. de Spir. sancto.
Si ex presentia Spiritus, qui nobiscum est, inquit Athanasius, efficiuntur consortes divinae naturae, insanerit profecto si quis hoc dicat fieri per spiritum creatum, & non per Spiritum Dei: ob eam enim causam in hominibus est, & ii, in quibus est, deificatur. Quod si ille deificet, ambiguum esse non potest, quin hujus naturae, Dei sit natura. Et inferius: In eo (Spiritu sancto) Verbum creaturam divinam reddens glorificat, dum nos filios efficit, & Patri conciliat. Quod autem unum cum Verbo glorificat creaturam, illud creaturam esse impossibile est: & quod creaturam efficit, ut filiorum vicem obtineat, id a Filio esse alienum non potest, quia requirendus esset alius Spiritus, ut per eum creatura captaretur Filio. Non igitur in numero rerum conditarum est Spiritus, sed deitati Patris proprius ac suus; in quo autem deificatur creatura, id nunquam fuerit extra Patris deitatem.

Ut creatio & conservatio universi: nam dicitur Psal. 103. Auferes spiritum eorum, & deficiet, & in pulverem suum revertetur. Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renovabis faciem terrae. Et Psal. 147. Emittes verbum suum, & liquefaciet ea; flabit spiritus eius, & fuent aquae. Et Psal. 32. Verbo Domini caeli firmati sunt: & Spiritu oris eius omnis virtus eorum. Et Gen. c. I. Spiritus Dei ferebatur super aquas. Et inferius: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. In primum autem textum sic differit S. Ambrosius lib. 2. de Spir. sancto. c. 5. Non solum igitur sine Spiritu docuit omnem creaturam stare non posse, sed etiam creatorem totius esse Spiritum creaturam. Et quis neget opus esse Spiritus sancti, quod creata est terra, cuius opus est quod novatur? Nam si negare cupierint, quod per Spiritum sit creata, cum per Spiritum novandam negare non possint, meliorem ergo operationem Spiritus sancti, quam Patris & Filii, qui cupiunt separare, defendant, quod abhorret a vero, &c.

Ex secundo & tertio colligit S. Athanasius epist. ad Serap. de Spir. sancto. Patrem omnia operari per Verbum & Spiritum sanctum. Id igitur, inquit, quod . . . operatur, quae operatur Pater per Filium, illud, qui creaturam dicit, qui fieri potest, ut non is, reuera in ipsum Deum impietatem committat? quandoquidem nihil est, quod non per Verbum in Spiritu fiat, & perpetretur; cum id ipsum in Psalmis canatur: Verbo Domini, &c. Idem antea collegerat & primo, & dixerat: Qui, queso, blasphemum non erit, dicere Spiritum sanctum creaturam esse, in quo omnia Pater per Verbum suum perficit, ac renovat? Reliqui duo textus non minus efficaces sunt. Nam Spiritus Dei ferebatur super aquas, non deambulando, sed operando; & verba illa, Faciamus, &c. non unius se ipsum alloquentis sunt, sed plurium Personatum sese ad productionem hominis accingentium, Patris scilicet, Filii, & Spiritus sancti, quibus proinde hominis, idem autem iudicium esto de reliquis omnibus creaturis, productio communis est, ut unanimiter observant Patres.

Ut opus Incarnationis, & Christi ut hominis sanctificatio. Nam dicitur Matth. c. I. Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Et superius: Maria . . . inventa est in utero habens de Spiritu sancto. Et Luc. c. I. Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Opus ergo Spiritus, inquit Ambrosius, Virginis partus est. Opus Spiritus, fructus est ventris, secundum quod scriptum est: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Opus Spiritus, flos radices est, ille, inquam, flos, de quo bene est prophetatum: Exiet virga de radice Jesse, & flos de radice eius ascendet. . . . Dubitare ergo non possumus Spiritum creatorem, quem Dominica cognoscimus Incarnationis autorem. Et c. 8. Ergo Spiritus san-

ctus, qui creavit Dominica Incarnationis sacramentum, quod super omnes est creaturas, quomodo esse poterat creatura?

Quod autem Christi secundum humanitatem sanctificatio, imò & directio, à Scripturis attribuitur etiam Spiritui sancto, ostenditur. Nam dicitur Luc. c. 4. Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Jordane, & agebatur à Spiritu in desertum. Et Isajae c. 61. Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me: ad annunciandum mansuetis misit me. Quae verba Isajae in persona Messiae dixisse, constat ex Luc. c. 4. v. 18. & ejusdem Isajae c. 11. Requiescet super eum Spiritus Domini; spiritus Sapientiae & intellectus: Spiritus consilii & fortitudinis; Spiritus scientia & pietatis; & replebit eum Spiritus timoris Domini.

Sic autem ex his, vel similibus locis, ratiocinatur S. Ambrosius lib. 1. de Spir. sancto. c. 7. Si Dominus est, qui caelum complet & terram, quis potest Spiritum sanctum judicare dominationis & divinae potestatis exortem, qui replevit orbem, & quod ultra totum orbem est, replevit Jesum, mundi totius redemptorem? scriptum est enim: Jesus autem plenus Spiritu sancto, regressus est ab Jordane. Quis igitur alius, nisi qui ejusdem esset plenitudinis, complementem omnia posset implere? Et inferius: Supra nos ergo effusum est de Spiritu. At vero supra Dominum Jesum, cum in forma esset hominis, manebat Spiritus. Et c. 8. Cum ipse Filius Dei dicit: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, spiritale significat unguentum. Ergo unguentum Christi est Spiritus.

Ut sanctitas, impeccabilitas, & bonitas per essentiam. Nam ille per essentiam sanctus est, impeccabilis, & bonus, qui fons est & origo omnis sanctitatis, justificationis, & bonitatis. Atqui ex Scripturis Spiritus sanctus omnis sanctitatis, justificationis, & bonitatis fons & origo est. Ergo, &c. Eò pertinent verba illa Ambrosii lib. 1. de Spir. sancto. c. 20. Discant non solum aquam, sed etiam flumen dicitur Spiritum sanctum, secundum quod lectum est: Flumina de ventre ejus fluent aquae vivae; hoc autem dicebat de Spiritu sancto, quem accepturi erant, qui credituri erant in eo. Ergo flumen est Spiritus sanctus, & flumen maximum . . . magnum hoc flumen, quod fluit semper, & nunquam deficit. Nec solum flumen, sed etiam profusi impetus, & magnitudinis redundantis, &c. Et illud c. 5. Bonitatem habet Spiritus sanctus. Quod etiam Apostolus docuit, dicens: Fructus autem Spiritus pax, charitas, gaudium, patientia, bonitas. Quis autem dubitat, quod bonus sit, cuius fructus est bonitas? . . . Annon bonus Spiritus, qui bonos de pessimis facit, peccatum abolet, malum delet, crimen excludit, bonum munus infundit? . . . Quid est Spiritus, nisi plenus bonitatis? . . . complens virtute omnia . . . oppletis virtutibus, unicuique praesens, dividens de suo singulis, & utique totus. . . Bonus ergo Spiritus; bonus autem non quasi acquirens, sed quasi impertiens bonus est. Non accipit à creaturis, sed accipitur Spiritus sanctus; sicut non sanctificatur, sed ipse sanctificat, &c. Et illud c. 9. Spiritus obnoxius non potuit esse peccato, qui magis peccata condonat. . . nemo autem, quod potest donare, non potest vitare.

Ut suprema in Ecclesia autoritas. Nam dicitur Act. c. 20. Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Supremum Ecclesiae regimen. Nam dicitur Joan. c. 14. Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerò vobis. Et superius: Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. . . Apud vos manebit, & in vobis erit. Cum autem Filius dicit alium Paraclitum, & vocat eum Spiritum veritatis, manifestè illum exaequat sibi. Et suprema gratiarum dispensatio. Nam dicitur I. Cor. c. 12. Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. In quae verba haec habet Ambrosius lib. 1. de Spir. sancto.

sanct. c. 1. *Non servit Spiritus, omnia autem servant: super omnia igitur Spiritus est, qui non servit sicut omnia. Non enim aliens aut potestati, aut juri subiectus est, sed sua libertatis est arbiter: siquidem omnia pro autoritate propria voluntatis dividens, sicut scriptum est, singulis prout vult.*

Ut habere templum, seu in fidelibus habitare velut in templo. Nam dicitur 1. Cor. c. 6. *An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo? Ex quibus verbis argumentatur pluribus locis S. Augustinus, ut lib. 2. contra Maximinum c. 11. Quem dicimus, inquit, talem ac tantum; absit à nobis, ut eum negemus Deum, quod etiam per suum templum, quod nos ipsi sumus, citissime & facile ostenditur. Neque enim, nisi Deus noster esset, templum nos ipsos habere potuisset. . . . Quare tam fraudulenter egisti, ut unum horum commemorares, quod dictum est, Templum Dei estis, & alterum taceres, quod est, Corpora vestra templum in vobis est Spiritus sancti? Cur hoc fecisti, rogo te, nisi quia nullo modo posses argumentari, quomodo Deus noster non esset, qui templum nos ipsos haberet, quem sine dubio Deum cognosceremus, si ei templum de lignis & lapidibus per divinam scripturam facere juberemur? Et lib. 3. c. 3. ubi sic ait: Si religionem, qua colitur Deus, sicut dignum est, cogitares, multo plus esse cernereres, quod habet Spiritus sanctus templum, quam si eum legeres adoratum. Et homines enim à sanctis novimus adoratos. Templum verò non est factum ab hominibus, nisi aut vero Deo, sicut Salomon fecit; aut eis qui pro diis habentur, sicut Gentes, quæ ignorant Deum. Spiritus autem sanctus, quod cum magno honore de Deo dictum est, non in manufactis templis habitat, sed corpus nostrum templum est Spiritus sancti. Et ne corpora nostra contemnas, membra sunt Christi. Quælis ergo est Deus, cui templum adificatur & à Deo & de membris Dei? Vide S. Ambrosium lib. 3. de Spir. sanct. c. 13.*

3. Denique, divinitatem Spiritus sancti demonstrant illa Christi verba, Matth. c. 28. *Emite ergo, docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Nam absque ullo discrimine annumeratur Patri & Filio. At certè Christus nunquam sic creaturam Deo annumerasset. Si creatam, inquit Theodoretus, naturam haberet Filius, aut sanctissimus Spiritus, non utique cum Creatore Deo numeraretur. Accusant enim illos divine littere, qui servierunt creature præter Creatorem. Propterea & unigenitus Dei Filius homo factus est, ut ab hoc errore liberaret homines, ac Dei & creature discrimen doceret. Porro cum adorationem creature sustulerit, non utique creatam naturam adorare iussisset, Christus autem, loco citato, Patri & Filio Spiritum sanctum sic annumerando, utrique illum exæquavit, & cum utroque adorandum significavit. Sanctus igitur Spiritus non creatura est, sed cum Patre & Filio unus Deus Creator.

Præterea, cum Christus ait, *in nomine*, non, *in nominibus*, dicit Spiritum sanctum unius esse divinitatis cum Patre & Filio: non enim est trium nomen unum, nisi quia una trium divinitas est, nisi quia tres sunt unus Deus creator & sanctificator. *Iste unus Deus*, inquit S. Augustinus, *quia non in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Ubi unum nomen audis, unus est Deus: sicut de semine Abrahe dictum est, & exponit Paulus Apostolus: In semine tuo benedicentur omnes gentes: non dixit, in seminibus, tanquam in multis, sed tanquam in uno, & semine tuo, quod est Christus. Sicut ergo quia ibi non dicit, in seminibus, docere te voluit Apostolus, quia unus est Christus: sic & hic cum dictum est, in nomine, non, in nominibus, quomodo ibi, in semine, non, in seminibus, probatur unus Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. In nomine, dixit, inquit S. Ambrosius, non, in nominibus. Non ergo aliud nomen Patris, aliud nomen Filii, aliud nomen Spiritus sancti, quia unus Deus: non plura nomina, quia non duo dii, non tres dii.*

Denique Christus non minus attribuit Spiritui sancto regenerationem baptizati, quam Patri & Filio, adeoque non minus attribuit Spiritui sancto virtutem regenerandi, quam Patri & Filio. At virtus regenerandi non potest tam competere Spiritui sancto, quin ei tam competat divinitas. Ergo, &c. Item Christus apertè significat unam esse actionem, tribus personis communem, qua peccata condonantur, & sanctificatur is, qui baptizatur; adeoque significat unam esse virtutem condonandi peccata, & hominem sanctificandi, tribus personis communem. Non potest autem esse una ejusmodi virtus communis tribus personis, quin una & eadem sit trium personarum divinitas. Ergo, &c.

Porro omnia ferè momenta, quæ sumi possunt ex sacris litteris pro divinitate Spiritus sancti, S. Fulgentius lib. 3. ad Trasimundum c. 35. contrahit his verbis: *Dicatur igitur, si celorum virtutem potuit firmare, qui non est Deus: si potest vivificare, qui non est Deus: si potest in baptizatis regeneratione sanctificare, qui non est Deus: si potest charitatem tribuere, qui non est Deus: si potest gratiam dare, qui non est Deus: si potest templum membra Christi habere, qui non est Deus: & digne Spiritus sanctus negabitur Deus. . . . Si hæc creatura possibilia nunquam fuerunt, & inveniantur in Spiritu sancto, que tamen soli competunt Deo, non debemus naturaliter diversum à Patre Filioque dicere, quem in operum potentia diversum non possumus invenire: ac sic ex unitate operis unitas est agnoscenda virtutis, & ex unitate virtutis, unitas substantiæ & deitatis.*

§. II.

Probatur Spiritus sancti divinitas ex Patribus trium priorum seculorum.

1. S. Ignatius Martyr, in epistola ad Philippenfes, cuius quidem nec Eusebius, nec Hieronymus meminit, sed quam facilè ut genuinum Ignatii opus passim agnoscunt viri docti, ob styli similitudinem, & spiritum verè apostolicum, sicut observat Bellarminus in lib. de Script. Eccl. Ignatius, inquam, in hac epistola sic loquitur: *Si unus est univerſorum Deus Pater Christi, ex quo omnia, unus autem Dominus noster Jesus Christus per quem omnia; unus autem Spiritus, qui operatus est, & vim suam exercuit in Moſe, in Prophetis & Apostolis. . . . debet esse & una secundum Christum fides: unus enim Dominus, una fides, & unum baptisma: unus Deus & Pater omnium, & per omnia, & in omnibus. Unus igitur Deus & Pater, & non duo, neque tres: unus qui est, nec est alius præter ipsum, solus & verus. . . . unus Filius, Verbum, Deus. . . . unus autem & Paraclitus. . . . Non itaque tres Patres, neque tres Filii, neque tres Paracliti, sed unus Pater, unus Filius, unus Spiritus sanctus. Quare & Dominus mittens Apostolos ad docendum omnes gentes, præcepit illis ut baptizarent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, non in unum trinominem, neque in tres incarnatos, sed in tres ejusdem honoris. Ecce confitentur tres personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum; tres, inquam, personas honore pares, adeoque & deitate: unde ait tres esse unum solum verum Deum, quia tres sunt unius & ejusdem veræ divinitatis: cum tres sint unius & ejusdem honoris.*

2. S. Justinus Martyr in apologia 2. Spiritum sanctum cum Patre & Filio conjungit in omnibus benedictionibus. *Atque, inquit, in omnibus, quas offerimus, oblationibus, benedicendo laudamus factorem omnium per Filium ejus Jesum Christum, & Spiritum sanctum.* At certè non sic conjungeret Justinus creaturam cum Creatore. Præterea, eandem vel similem benedicendi & laudandi factorem omnium formulam habemus; nec negari potest, eandem, quam nos per formulam illam profitemur, fidem professos esse Justinum, & alios, de quibus loquitur, fideles. Nos autem profitemur tres personas unius & ejusdem divinitatis.

Præterea, regenerationem baptizati æquè attribuit Spiritui sancto, ac Patri & Filio. *In nomine autem,* inquit,

Lib. 1. de
Div. Decret.

Tract. 6. in
Joan.

inquit, etiam Jesu Christi crucifixi sub Pontio Pilato, atque in nomine Spiritus sancti, qui per sacros vates pronuntiavit res Christi omnes, abluatur is, qui illuminatur. At certe vim regenerandi, sanctificandi, condonandi peccata, & illuminandi, non aequè attribuèret creaturae ac Creatori Deo. Denique sic ait: *Pauca adicienda esse statimamus Atheos & sine Deo, impiosque nos non esse, qui conditorem hujus mundi colimus & Jesum Christum quod ipse veri & singularis Dei Filium esse edocti sumus secundo loco, ac Spiritum propheticum tertio ordine, nos cum ratione venerari & colere demonstrabimus.* Hic de cultu latriæ manifestè loquitur Justinus, quem à Christianis Patri, & Filio, & Spiritui sancto exhiberi testatur, & demonstrare intendit. At certè Justinus, & cum eo fideles alii, à cultu latriæ exhibendo creaturæ alienissimi erant. Credebat igitur Justinus, & cum eo credebat fideles alii, Spiritum unum sanctum & verum Deum esse cum Patre & Filio: neque enim plures esse Deos credebat, sed unum tantum; sicut nec plures Deos adorabant, sed unum tantum.

Verborum igitur Justinus sensus hic est: Non sumus athei & sine Deo: nam colimus & adoramus Patrem rerum omnium conditorem, & cum eo Filium ejus, & Spiritum sanctum, quibuscum unus est & singularis verus Deus. Sic autem tres unum solum verum Deum colimus & adoramus, ut Patrem tamquam personam ordine primam, quia ingenuus est; Filium tamquam personam ordine secundam, quia à Patre genitus est; Spiritum sanctum tamquam personam ordine tertiam, quia à Patre & Filio productus est, colamus & adoremus.

3. Athenagoras in legatione pro Christianis docet, Patrem esse in Filio, & vicissim Filium in Patre, quia unam habent substantiam & virtutem cum Spiritu sancto. Unde omnia quæ à Patre facta sunt, per Filium, subintelligit, & Spiritum sanctum, facta sunt. *Ab ipsa (Filio) & per ipsum, inquit, facta sunt omnia, cum Pater & Filius unum sint: ita ut Filius sit in Patre, & Pater in Filio per unionem & potentiam Spiritus.* Et paulò inferius sic prosequitur: *Quis igitur non miretur, nos qui Deum Patrem predicamus, & Deum Filium, & Spiritum sanctum, ita ut & unionis eorum vim & ordinis distinctionem exponamus, impios & sine Deo homines vocari?* Hic autem licet non expressè Deum nominet Spiritum sanctum, ejus tamen divinitatem apertè agnoscit, confitendo substantiæ unitatem cum distinctione personarum, quam vocat distinctionem ordinis, quia fundatur in ordine, quem personæ habent inter se; ubi enim sunt primus, secundus, & tertius, ibi numerus est; & ubi numerus est, ibi realem intercedere distinctionem necesse est. *Nota.* Unionis nomine, substantiæ unitatem intelligit, sine personarum confusione.

4. S. Irenæus lib. 1. adversus hæres. c. 19. hæc habet. *Omnia per ipsum (Verbum) fecit Pater, sive visibilia, sive invisibilia, sive sensibilia, sive intelligibilia, sive temporalia, sive sempiterna: & ea omnia non per Angelos, neque per virtutes aliquas abscissas ab ejus sententia; nihil enim indiget omnium Deus; sed per Verbum & Spiritum suum omnia faciens, & disponens, & gubernans, & omnibus esse præstans.* Itaque juxta S. Irenæum, Deus Pater ad operandum ad extra non usus est ministerio ullius creaturæ; & tamen per Verbum & Spiritum sanctum omnia fecit, omnia disposuit, omnia gubernat, omnibus esse præstat. Ergo juxta S. Irenæum, Verbum & Spiritus sanctus non sunt creaturæ, adedque sunt verus Deus.

Item juxta S. Irenæum, Deus Pater ad mundi productionem, conservationem, & gubernationem, non indiget ministerio Angelorum, aut ullius alterius virtutis, abscissæ ab ejus sententia, hoc est, ullius alterius virtutis, quæ sit alterius ab eo substantiæ; quia scilicet ad hæc omnia sufficiunt ei Verbum & Spiritus sanctus. Atqui hæc ratio manifestè supponit Verbum & Spiritum sanctum neque Angelos esse, neque virtutes aliquas alterius & diversæ substantiæ à Patre. Ergo, &c.

Simonne Theol. Tom. I.

Mentem suam adhuc clariùs exponit S. Irenæus lib. 4. c. 37. ubi sic ait: *Non ergo Angeli fecerunt nos, nec nos plasnaverunt, nec Angeli poterunt imaginem facere Dei, nec alius quis, præter Verbum Domini, nec virtus longè absistens à Patre universorum. Nec enim indigebat horum Deus ad faciendum, quæ ipse apud se præmierat fieri, quasi ipse suas non haberet manus. Adest enim ei semper verbum & sapientia Filius, & Spiritus, per quos & in quibus omnia libere & sponte fecit; ad quos & loquitur, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram; ipse à semetipso substantiam creaturarum, & exemplum factorum, & figuram in mundo ornamentorum accipiens. Cum enim dicit Deum Patrem habere manus suas, nempe Verbum & Spiritum sanctum, per quos & in quibus omnia facere potuit, & fecit, atque ita à semetipso substantiam & exemplar creaturarum accipere potuisse & accepisse, apertè significat Verbum & Spiritum sanctum esse de substantia Patris, sicut manus, seclusis imperfectionibus, sunt de substantia hominis, cujus sunt manus: atque virtutem Verbi & Spiritus sancti esse intrinsicè & substantialiter virtutem Patris, sicut virtus manuum, seclusis imperfectionibus, est intrinsicè, & substantialiter virtus hominis, cujus manus sunt. Sensit igitur unam esse substantiam Patris, Filii, & Spiritus sancti, adedque Spiritum sanctum unum esse Deum cum Patre & Filio.*

5. Clemens Alexandrinus lib. 1. Pæd. c. 6. sic loquitur: *Unus quidem est universorum Pater. Unum etiam Verbum universorum, & Spiritus sanctus unus, & ipse est ubique.* Quibus postremis verbis apertè negat Spiritum sanctum esse creaturam: de nulla enim creatura unquam dictum est, vel dici potuit, quòd sit ubique. Præterea, immensitas est attributum soli Deo conveniens, adedque hoc ipso, quòd Clemens Spiritui sancto immensitatem attribuit, illum ut verum Deum agnoscit.

6. Tertullianus lib. de pudicitia c. 21. confitetur trinitatem unius divinitatis, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Consentit S. Cyprianus in epist. ad Jubajanum, ubi ait Patrem, Filium, & Spiritum sanctum unum esse. Et Dionysius Romanus, ut ostensum est disp. 1. & Dionysius Alexandrinus, ut superius demonstratum est hac disp. a. 1. & Gregorius Thaumaturgus in expositione fidei, in qua proficitur trinitatem perfectam, quæ gloria & aternitate, ac regno atque imperio non dividitur, in qua non creatum quid aut servum, neque superinductitium aliquid, & adventitium, quasi prius non existens, posterius verò adveniens. Addi potest Zeno Veronenis in sermone de fide, spe, & charitate, ubi charitatem alloquens, sic ait: *Tu in Spiritu sancto exultas. Tu cum in tribus una sis, nullo pacto divideris. At si in tribus personis charitas una est, unam etiam & voluntatem, & naturam, & substantiam esse, necesse est.*

§. III.

Probatum Spiritus sancti divinitas, ex Patribus quartis & sequentibus seculorum.

1. S. Hilarius non expressè quidem Deum nuncupat Spiritum sanctum, sed veram ei divinitatem attribuit æquivalentibus verbis, dum negat esse creaturam, & affirmat eum venire in consortium divinæ naturæ, lib. 1. de Trin. num. 36. ubi sic ait: *Dehinc consequens visum est, creationis nomine à fide, quæ nobis de unigenito Deo est, repudiato, ea quoque, quæ confessioni sancti Spiritus congrua ac religiosa essent, docere, ut ... neque jam per humani sensus sententiam Spiritum Dei inter creaturas quisquam audeat referre, quem ad immortalitatis pignus, & ad divina incorruptaque natura consortium sumeremus.*

Lib. 2. num. 4. graviter reprehendit eos, qui substantiarum diversitatem invehunt in sanctissimam Trinitatem. Jam verò quid mirum, ut de Spiritu sancto diversa sentiant, qui in largitore ejus creando & demutando, & abolendo, tam temerarii sunt

S

ambo-

authores: atque ita dissolvant perfecti hujus sacramenti veritatem, dum substantiarum diversitatem in rebus tam communibus moluntur: Patrem negando, dum Filio, quod est Filius, adimunt; Spiritum sanctum negando, dum & usum & authorem ejus ignorant? Juxta S. Hilarium, qui asserunt Filium esse creaturam, negant Patrem & Spiritum sanctum; quia si Filius esset creatura, esset alterius substantiæ à Patre, adeoque non esset verè ac propriè Filius; & sic Pater non esset verè ac propriè pater: pater enim verè ac propriè non est, nisi qui habet verè ac propriè dictum filium. Item si Filius esset creatura, cum largitor & author sit Spiritus sancti, Spiritus sanctus esset etiam alterius à Patre substantiæ, & ita non esset Spiritus sanctus, quia non esset Spiritus Patris; cum Spiritus Patris substantiæ Patris extraneus esse non possit. Trinitatis igitur perfecti sacramenti veritatem dissolvunt, qui substantiarum diversitatem inducunt; & hanc diversitatem inducunt, qui Filium creaturam faciunt. Hæc est Hilarii mens.

num 55r

Denique lib. 12. Patrem æternum alloquitur in hunc modum: *Et mihi quidem parum est hoc, fidei meæ ac vocis officio, Dominum & Deum meum unigenitum tuum Jesum Christum creaturam negare: huius ego nominis consortium ne in sancto quidem Spiritu tuo patiar, ex te perfectio, & per eum missio: magna enim mihi erga res tuas religio est. Neque quia te solum inaccessibilem, & unigenitum ex te natum sciens, genitum tamen Spiritum sanctum non distans sum, dicam unquam creatum... Profunda tua sanctus Spiritus tuus... scrutatur & novit, & interpellator pro me tuus, inenarrabilia à me tibi loquitur: & ego nature sue ex te per unigenitum tuum manentis potentiam creationis nomine non modo eloquar, sed etiam infamabo? Nulla te nisi res tua penetrat: nec profundum immense majestatis tua peregrina atque aliena à te virtutis causa metitur. Tuus est, quidquid te init: neque alienum à te est, quidquid virtute scrutantis inest.*

Certe æquivalenter Deum confitetur Spiritum sanctum, qui eum constanter negat creaturam; nam si Spiritus sanctus creatura non est, Deus est: qui Spiritui sancto attribuit id, quod in solius Deum cadere potest, quale est, profundum immense majestatis diviniæ metiri: qui denique negat Spiritum sanctum alienum esse à substantia Patris, & habere virtutem peregrinam & alienam à Patris virtute. Hoc enim æquivalenter est dicere Patrem & Spiritum sanctum unius virtutis, uniusque substantiæ.

2. S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. sic loquitur de Spiritu sancto: *Multi sunt alieni à Spiritu sancto, qui nefanda de illo docent. Tu verò discite, unum esse Spiritum sanctum, indivisibilem... perscrutantem omnia, etiam profunda Dei... qui in lege & prophetis operabatur, & nunc tempore baptismi animam tuam obsignat. Cujus sanctificatione universa intellectualis natura indiget... cui cum Patre & Filio æqualis dignitas & honor exhibetur. Quo indigent Throni, & Dominationes, Principatus, & Potestates. Unus enim est Deus Pater Christi, & unus Dominus noster Jesus Christus, unus Dei unigenitus Filius, & unus Spiritus sanctus, qui omnes sanctificat, qui in Lege & Prophetis, in veteri novoque Testamento locutus est. Quibus verbis Cyrillus Spiritui sancto attribuit, quæ divinitati propria sunt, ut vim perseverandi omnia, etiam profunda Dei, & vim animas obsignandi & sanctificandi: imò expressè asserit eum Patri & Filio dignitate & honore parum esse; quod æquivalenter est dicere, Spiritum sanctum cum Patre & Filio unam & eandem deitatem habere.*

Catechesi decima sexta hæc habet de Spiritu sancto: *Est autem Spiritus sanctus maxima potentia, divinum quiddam & investigabile: vivit enim, & rationalis est, sanctificans per Christum omnes, qui sunt à Deo conscripti. Hic illuminat animas iustorum, hic & in Prophetis, hic & in Apostolis novi Testamenti fuerat... Nemo dicat quod alius illic Spiritus, & alius hic: alioquin recesset Spiritui sancto, cum Patre & Fi-*

lio honorando, & baptismatis tempore in sancta Trinitate comprehenso... Spes nostra est in Patre, & Filio, & Spiritu sancto. Non tres deos annunciamus... neque separamus sanctam Trinitatem, sicut quidam: neque contrahimus, sicut Sabellius... Bonus est ille sanctificator Ecclesia, & auxiliator, & magister, Paracletus... Magnum commilitonem, & auxiliatorem apud Deum habemus, magnum Ecclesie doctorem, magnum protectorem nostrum... Vide Virtutes, vide Principatus, vide Potestates, vide Thronos, vide Dominationes. Eorum omnium præses apud Deum, & magister, & sanctificator est hic Paracletus... & illi scilicet Angeli sanè, ex eo quod non erant, sunt creati. Hic autem semper à Deo procedens. Et illi nempe Angeli natura sunt mutabiles tamquam creatura... hic autem immutabilis, inconvertibilis, unum existens cum Patre & Filio... Pater per Filium cum Spiritu omnia largitur. Non alia Patris, alia Filii, nec alia Spiritus sancti, sed una est salus, una fides. Unus Deus Pater, unus Dominus unigenitus ejus Filius, unus Spiritus sanctus Paracletus.

Porrò hæc fusè ex Cyrillo recitata volumus, ut appareat, si quæ sunt, quæ paulò durius ab eo expressa videbuntur, ea cum grano falis esse accipienda: cum non solum attribuat Spiritui sancto vim sanctificandi, & vim illuminandi, quæ soli Deo conveniunt, sed etiam expressè asserat illum cum Patre & Filio honorandum; in illo æquè ac in Patre & Filio, spem nostram esse; illum non esse creatum, sed semper à Patre procedere; quod est Spiritum sanctum æternum esse, & Patri cœternum: illum immutabilem & inconvertibilem esse; cum è contra Angelus sit natura sua mutabilis & convertibilis, quia hoc creaturæ omni proprium est: illum cum Patre & Filio unum existere; illum cum Patre & Filio unam esse causam salutis nostræ: denique cum addat, neque separare Trinitatem, sicut separabant aliqui; neque contrahere, sicut contrahebat Sabellius; quod est æquivalenter confiteri in Deo Trinitatem personarum in unitate nature & essentiæ: nam Sabellius contrahebat Trinitatem, asserendo unicam personam: alii verò Trinitatem separabant, asserendo non solum tres personas, sed etiam tres naturas, tres essentias, ut Ariani; vel saltem duas naturas, unam increatam & divinam, Patri & Filio communem; alteram verò creatam, quæ rebus aliis omnibus à Deo conditis longè excelleret, ut Semitariani, qui cum Catholicis Filium Patri consubstantialem consentientes, contra Spiritum sanctum blasphemabant, eumque dicebant creaturam, adeoque naturam habere distinctam & diversam à natura divina, seu à natura Patris & Filii.

Nec suspicionem movere debet, quod subjicit S. Cyrillus: *Naturam autem vel subsistentiam Spiritus ne curiosè scrutaris: si enim ea descripta esset, dicereamus: quod autem scripsum non est, dicere non audeamus. Satis est nobis ad salutem scire, quod est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Non enim ita locutus est Cyrillus, quod esset dubius, vel incertus circa divinitatem Spiritus sancti, aut quod crederet naturam ejus vel subsistentiam esse profusè incognitam: sed solum voluit ne de natura & proprietatibus Spiritus sancti curiosè inquireretur, præter ea, quæ de illis in sacris literis revelata sunt; neque alia aut plura de Spiritu sancto asserantur attributa, quàm quæ de eo affirmantur in sacra Scriptura.*

3. Didymus Alexandrinus, qui tres pro Spiritus sancti divinitate libros conscripsit, in primo hæc inter alia notatu digna habet: *Cum alius sit Spiritus sanctus ab his, quæ ipse sanctificat, non est unius nature cum cæteris creaturis, quæ eum recipiunt. Si autem alterius est nature à creaturis, & in propria subsistit essentia, increatus & inefficulus ostenditur. Et inferius, in hæc Joëlis verba, Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, &c. Ipsum effusionis nomen increatam Spiritus sancti substantiam probat. Neque enim Deus cum Angelum mittit, aut aliam creaturam, Effundam dicit de Angelomeo, &c. Et inferius:*

Una

Una gratia, Patris & Filii & Spiritus sancti operatione completa, trinitas unus substantie demonstratur ... in omnibus approbatur eandem operationem esse Patris & Filii & Spiritus sancti. Quorum autem una est operatio, una est & substantia ... liquido apparet, ejusdem natura Spiritum esse cum Filio, & cum Patre, cujus spiritus est. Porro Pater & Filius unus sunt. Igitur trinitas substantia unitate sociatur.

4. S. Gregorius Nazianzenus oratione in sanctam Pentecosten, in qua Spiritus sancti laudes egregie profecit, sic ait: Quid pluribus verbis opus est? Omnia quacumque Pater habet, sunt Filii, praterquam quod ingenuus non est. Omnia quacumque Filius, Spiritus sancti sunt, si generationem exceperis. Hec porro nequaquam substantiam fecerunt, ut quidem ipse sentio, verum circa substantiam sermuntur. Quid accuratius dici potuit ad conciliandam unitatem substantie cum reali distinctione & pluralitate proprietatum relativarum, seu personalitatum?

Superius dixerat: Qui Spiritum sanctum in creaturam ordinem dejiciunt, contumeliosus sunt, & scelerati servi, atque adeo sceleratorum sceleratissimi ... Qui autem Deum eum consensu, divinis profecto viri sunt, atque illustri mente prediti. Qui vero non modo existimant, sed etiam asserunt, ac profitentur, siquidem apud aequos & probos auditores, sublimes & excelsi sunt: si autem apud abjectos, & humi proavolutos, haud satis prudentes, ut potest qui luto margaritam ... & lacte adhibentibus solidum cibum committant. Ex quibus apparet, tunc temporis etiam inter Catholicos nonnullos ex iis fortasse qui recens erant ex haeresi Macedoniana ad fidem conversi, extitisse, qui Spiritum sanctum expressè nuncupari Deum, moleste ferebant, quantumvis averfarentur eos, qui eum in creaturam ordinem redigerent.

5. S. Epiphanius haer. 74. ubi prolixè refutat Pneumatomachos, hæc habet inter alia: Neque verò solus Filius, sed & Spiritus sanctus in agendi communione cum Patre Filioque venit, & aequalia præstat, pro eo ac libet, communicans ac largiens: quippe cum & ipse verè ex Deo sit, nec alienus à Patre Filioque, sed utriusque consubstantialis ... Unicus ac singularis est Spiritus ille sanctus, qui ab omnibus adoratur, ab omnibus creaturis, operibusque desideratur ... Cum multi sint spiritus, omnibus iste superior est: ut potest qui semper à Patre sit, nec ab aliis, quæ è nihilo producta sunt, existat ... Sanctus Dei Spiritus à Deo est, & in Deo. Itaque & unigenitus Filius incomprehensibilis est: & Spiritus incomprehensibilis, qui & à Deo procedit, nec à Patre & Filio alienus est. Neque verò cum Patre & Filio velut quadam confusione coalescit: sed Trinitas semper ejusdem est substantia, non alterius à divinitate: neque divinitas altera est à substantia, sed ipsa per sese divinitas, & ex eadem divinitate Filius ac Spiritus sanctus existit.

6. S. Hieronymus in epistola ad Pammachium contra errores Joann. Hierosolymitani, recitat hæc ejus verba: Sanctam & adorandam Trinitatem, ejusdem substantie, & coeternam, ejusdem gloriæ & divinitatis credimus; inanebatizantes eos, qui grande aut parvum, aut inaequale, aut visibile in deitate Trinitatis quidquam loquuntur. Sed sicut incorporalem, invisibilem, & æternum dicimus Patrem: sic incorporalem, invisibilem, & æternum dicimus Filium & Spiritum sanctum. Tum statim subjicit: Nisi hoc diceret, Ecclesiam non teneret. Præterea, tres Didymi libros de Spiritu sancto, ut catholicam continentem doctrinam interpretatus est, & adoptavit S. Hieronymus, ut pater ex ejus ad libros illos præfatione.

7. S. Cyrillus Alexandrinus dialogo 7. de Trinitate, fusè probat de Spiritu sancto, quod Deus sit, & ex Deo secundum naturam. Et in capitibus argumentorum ejusdem dialogi sic loquitur: Si cum Spiritus sanctus divina in nobis dona operatur ut vult, Deus est, qui operatur omnia in omnibus, Deus nique & ex Deo secundum naturam est Spiritus. Et inferius: Si non aliter participes Dei esse possumus, quam per sanctum Spiritum, quomodo alienus à deitate censetur, qui Dei participet? Simonnet Theol. Tom. I.

pes facit per se ipsum eos, in quibus est? Et inferius: Impie admodum agunt, qui aut sentire aut dicere audent, creatum & factum esse Spiritum. Quemadmodum enim aliud ab homine non est spiritus hominis, sic aliud non est à naturali & vero Deo spiritus ejus, quamvis in propria intelligatur subsistentia. Porro jam superius recitata sunt sufficientia testimonia Athanasii, Basilii, Ambrosii, & Augustini: quare ab illis hoc paragraphe iterum allegandis abstinemus.

8. Arnobius junior in lib. I. conflictus, qui est de Deo trino & uno, sic ait: Tunc integra in Deo divinitas non negatur, si Pater cum Filio & Spiritu sancto Deus unus penitus non negatur ... non expavesco incorporea exempla querentem, cum verum Patrem, verum Filium, verum Spiritum sanctum, verè tres, verè unum confitear omnipotentem, & credam ... Una deitas perfecta erit in fide nostra, cum perfectum Deum credemus Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, unam deitatis omnipotentiam obtinere.

9. Cerealis Africanus Episcopus in libro contra Maximinum Ariarium, probat c. 2. quod unus Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sit: c. 11. Quod Deus est Spiritus sanctus: c. 12. Quod Creator: c. 13. Quod vivificator est: c. 14. Quod propria potestatis & virtutis sui & omnipotens. Tum c. 15. sic argumentatur: Si Trinitas non est, quare dictum est: Hæc baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti? Si unitas non est, quare in uno nomine dictum est, & non, in nominibus?

10. Eugenius Carthaginensis cum cæteris Africæ orthodoxis Episcopis, in sua fidei professione sic loquitur: Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum ita in unitate deitatis profitemur, ut & Patrem in sue proprietate persone subsistere, & Filium nihilominus in propria extare persona, atque Spiritum sanctum persone sue proprietatem retinere, fidei confessione fateamur. Non eundem asserentes Patrem, quem Filium, neque Filium confitemes, qui Pater sit aut Spiritus sanctus. Neque ita Spiritum sanctum accipimus, ut aut Pater sit, aut Filius; sed ingenuum Patrem, & de Patre genitum Filium, & de Patre & Filio procedentem Spiritum sanctum, unius credimus esse substantia vel essentia: quia ingenti Patris, & geniti Filii, & procedentis Spiritus sancti una est deitas, tres verò personarum proprietates.

11. Vigilus Tapensis Episcopus, qui duodecim de Trinitate libros edidit, sub nomine sancti Athanasii, sic r. lib. exorditur. Tu unus Deus Pater ingenuus, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, quia unam deitatem nobis declarasti, & sacrosanctæ solius divinitatis indivisam gloriam revelasti, & perfectam gloriam trinitatis tuæ, sempiternamque plenitudinem demonstrasti, ideo optimum duxi, &c. lib. 8. sic ait: Nos credimus tres personas, unam deitatem ... Confitemur Patrem in Filio, & Filium in Patre, cum Spiritu sancto. Non separatur unitas, non dividitur deitas ... Spiritus sanctus neque natus inaccessibilis, non factus, non creatus ... Si dixerò facturam, gentiliter quero: Gentes enim facturam manus adorant, & non factorem celi & terra ... De Patris & Filii virtute procedit Spiritus sanctus, ipsam virtutem deitatis habens ... Pater in Filio, & Filius in Patre: Spiritus autem sanctus conjunctio deitatis, virtus & unitas trinitatis. L. 12. totus est in probanda Spiritus sancti divinitate.

12. S. Paschasius, Diaconus Cardinalis, duos contra Macedonium libros scripsit, in quibus Spiritus sancti divinitatem probat variis argumentis. Sic v. g. lib. 1. c. 12. probat Spiritum sanctum esse Deum, ex eo quod sit ubique. Omnis, inquit, creatura, sicut temporum initiis subjacet, ita localis esse, certis spatiis & finibus circumscripta cognoscitur. Spiritus sanctus nullis terminis tanquam factura concluditur; Deus necesse est pro ipsa libertate diffusa majestatis habeatur, &c. S. Fulgentium paragraphe 1. jam citavimus.

13. S. Joannes Damascenus lib. 1. orth. fid. c. 10. hæc habet: In Spiritum sanctum credimus, qui Dominus est, & vivificat, qui ex Patre procedit, & in Filio conquiescit, qui cum Patre & Filio simul adoratur.

rit & conglorificatur, utpote consubstantialis & coaeternus, qui Dei spiritus est, rectus, principalis, sapientia: vita & sanctitatis fons, qui cum Patre & Filio Deus est & appellatur; qui increatus est, plenus, artifex, omnipotens, omnium effector, infinita potentia praeditus, rebus omnibus conditio imperans, nullius autem rei imperio parens: qui implet, non impletur: deificat, non deificatur: participatur, non participat: sanctitate afficit, non ipse afficitur... in propria hypostasi existens, à Patre & Filio inseparabilis, & nunquam egrediens; omnia habens, qua Pater habet & Filius, excepta ingenti ac genitae proprietate.

Patrum agmen claudet S. Bernardus, qui sic ait serm. 1. in festo Pentecostes: *Dulcissimum quiddam in Deo Spiritus sanctus est, benignitas Dei, & idem ipse Deus. Proinde sic celebramus sanctorum saemnia, quanto magis ejus, à quo habuerunt ut sancti essent, quotquot fuerunt sancti? Si veneramus sanctificatos, quanto magis ipsum sanctificatorem convenit honorari?*

§. IV.

Divinitas Spiritus sancti probatur auctoritate Conciliorum.

1. In Synodo quam mortuo Constantio, & Episcopis exulibus ab exilio revocatis à Juliano Imperatore, Alexandriae congregavit Athanasius & Eusebius Vercellensis, nascens Macedoniana haeresis proscripta est, & asserta Spiritui sancto divinitas: ibi enim definitum est Spiritum sanctum non esse creaturam, nec divisum à substantia Patris & Filii, sed verè consubstantialem esse Trinitatem. Patet ex epistola synodica, quae extat apud S. Athanasium, sub nomine epistolae ad Antiochenes. Idem testatur Socrates lib. 3. cap. 7.

2. Synodus Illyriciana, quam Valentinianus senior convocavit ex occasione adventus Eufathii Sebasteni & Elpidii Legati Pontificii in Illyricum, sic loquitur in sua ad Orientales epistola synodica: *Cum in unum convenissemus, & prolixa questio habita esset de salvandari Verbo, comprobavimus consubstantialem esse trinitatem Patris, ac Filii, ac Spiritus sancti... Quicumque non sentiunt consubstantialem esse trinitatem, anathema sunt. Et si quis cum illis communicare deprehensus fuerit, anathema esto. Illis vero qui consubstantialem predicant trinitatem, paratum est regnum colorum.*

Apud 1. hanc.
lib. hui. 40.

3. Damasus in Synodo nonaginta Episcoporum ex Gallia & Italia, quam Romae collegerat, à Gallis & Venetensibus Episcopis admonitus, quod nonnulli adhuc in Illyrico Episcopi, rejecta Nicæna formula, Ariminensem profiterentur, hanc Ariminensem formulam reprobavit, Nicænam confirmavit, & definiit, *Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unius deitatis, unius virtutis, & unius esse substantie.* Patet ex epistola synodica, quae extat apud Theodoretum lib. 2. hist. cap. 22.

4. In alia Synodo Romana, quam contra Apollinarem & alios haereticos convocaverat Damasus, pluribus canonibus asserta est sancti Spiritus divinitas: in ea enim anathematizati sunt, qui dicerent *Spiritum sanctum esse creaturam, & non dicerent, semper Patrem, semper Filium, semper Spiritum fuisse & esse: Spiritum sanctum de Patre esse verè ac propriè, sicut Filium, de divina substantia, & Deum verum: omnia posse Spiritum sanctum, omnia nosse, & ubique esse, sicut Filium & Patrem: Patris & Filii & Spiritus sancti unam divinitatem, potestatem, majestatem, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem, ac veritatem: tres personas veras, Patrem, & Filium, ac Spiritum sanctum, equales, semper viventes, omnia continentes visibilia & invisibilia, omnipotentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia facientes, omnia salvantes: Spiritum sanctum ab omni creatura adorandum, sicut Filium & Patrem: Patrem, Filium & Spiritum sanctum, propter unam & equalem divinitatem, unum Deum esse.* Patet ex epistola synodica, quae extat apud Theodoret. l. 5. hist. Eccl. c. 11.

5. Anno 381. centum & quinquaginta Episcopi ex iis qui *omnison* Trinitatem profitebantur, eos per litteras invitante Theodosio seniore, Constantinopolim convenerunt; synodum celebrarunt; canones aliquot ediderunt, in quorum primo Nicænam fidem confirmarunt, & cum Arianis, Eunomianis, Sabellianis, Marcellianis, Phorinianis, & Apollinaristis anathematizarunt Macedonios seu Pneumatomachos. Denique symbolum ediderunt, in quo dicitur: *Credimus in Spiritum sanctum, Dominum & vivificantem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus est per sanctos Prophetas.* Quibus verbis, non expressè quidem, sed æquivalenter asseritur & definitur Spiritus sancti divinitas. Ab eo autem expressè nuncupando Deo abstinerunt per prudentem quandam œconomiam, videlicet ut hoc pacto facilius ab hæresi ad rectam fidem revocari possent Macedoniani; ex quorum secta hoc eodem anno Constantinopolim ab Imperatore acciti, venerant triginta-sex Episcopi, & ab eodem Imperatore ad ineundam cum reliquis communionem frustra invitati, abcesserant, si credimus Socrati, hoc factum narranti lib. 5. cap. 8. Idem narrat Sozomenus lib. 6. cap. 7. ambo corrigendi in eo, quod dicunt Macedonios illos Episcopos Filium Patri consubstantialem dicere, pertinaciter renuisse: Macedonios enim Filium unius cum Patre substantia, cum Catholicis confessos esse, suo loco demonstratum est.

6. Anno 382. Damasus Romæ Occidentalium Episcoporum congregavit Synodum, in qua Symbolum, à Constantinopolitana Synodo anno superiore editum, confirmatum est, atque ita ex utraque Synodo, Romana & Constantinopolitana, in unam coalescentibus, facta est Synodus totius orbis Christiani, seu Synodus, quae secundum inter œcumenicas locum hætenus obtinuit, sub nomine Constantinopolitanae Synodi.

7. Eodem anno 382. iterum Constantinopolim iidem Episcopi, licet non omnes, qui anno superiore celebrarant Synodum, convenere, à Theodosio, rogante Damaso, per litteras convocati, ibique repererunt Damasi litteras, quibus ad Romanam Synodum vocabantur. Acto Concilio, quae circa fidem anno præcedente sanciverant, confirmarunt, synodicam ad Damasum & Episcopos Romæ congregatos scripserunt epistolam, quam per tres Legatos miserunt, & in qua profitentur se credere in nomine Patris, & Filii, & Spiritu sancto, unam scilicet deitatem, & potentiam, ac substantiam Patris, Filiique, & Spiritus sancti credentes, æqualem item dignitatem, & coeternum imperium in tribus perfectis hypostasibus, sive in tribus perfectis personis, Extat epistola apud Theodoretum, lib. 5. hist. Eccl. cap. 9.

8. Secundae Synodi œcumenicae fidem circa Spiritus sancti divinitatem magno consensu amplexæ sunt Synodi tum generales, tum particulares, quae secutæ sunt, ut videre est disputatione 1. Porro pro divinitate Spiritus sancti Nicænum etiam Symbolum citare potuimus: quamquam in eo pro illa nihil in particulari sancitum fuerit, eò quod illam Arius non impugnaret expressè. Nam Nicæni Patres manifestè supponunt, Spiritum esse Deum, eum dicunt: *Credimus in Deum Patrem omnipotentem... & in Dominum Jesum Christum Filium Dei... & in Spiritum sanctum: nunquam enim Patri & Filio creaturam annuerant; nec illud, & in Spiritum sanctum, addidissent, nisi consubstantialem credidissent Trinitatem.*

Præterea, cum Patres tam de Spiritu sancto, quam de Patre & Filio, dicunt, quod in illum credant, illum aequè, ac Patrem, ac Filium apertè significant Deum esse: nam credere in aliquem, specialem habet energiam, & ad eum solum, qui verè Deus est, pertinere potest propriè. Audiamus hac de re Paschafum in præfatione: *Agnoscamus, inquit, Verbi ipsius privilegium. Credere illi quilibet potest hominum. Credere verò in illum, soli debere te majestati novæ. Sed & hoc ipsum aliud est, Deum credere, aliud est credere in Deum. Esse Deum & diabolus credere dicitur...*

In

In Deum verò credere, nisi qui pie in eum speraverit, non probatur. In Deum ergo credere, hoc est fideliter eum querere, est tota in eum dilectione transire. Credo ergo in illum, hoc est dicere, Confiteor illum, cola illum, adoro illum, totum me in ius eius ac dominium trado, atque transfundo. In professionis hujus reverentia univèrsa divino nomini debita continentur obsequia.

Accedit authoritas sancti Athanasii, cui Nicænorum Patrum mentem exploratissimam fuisse, nemini licet ambigere. Hic autem in synodica ad Jovianum Imperatorem epistola, eos, qui in Spiritum sanctum blasphemabant, asserentes eum creaturam esse, & à Filio factum, tamquam Nicæne fidei violatores accusat, & pravo Consubstantialitatis interpretes. *Quidam, inquit, Arianam heresim renovare cupientes, hanc à Patribus Nicæe confessam fidem incipere contemnere, præ se ferentes quasi ab ea non dissentiant, cum interim revera eam inficiuntur, malè interpretantes Consusubstantialitatem; & blasphemias dicentes in Spiritum sanctum, quem creaturam, & à Filio conditum asseverant.*

Denique potuimus pro divinitate Spiritus sancti allegare Synodum Romanam sub Dionysio Romano Pontifice in causa Dionysii Alexandrini Episcopi: in hac enim Synodo asserita est Spiritus sancti divinitas, cum in ea damnatus est error eorum, qui Trinitatem in tres essentias distinctas & diversas separarent, contra quos definitum est, unam esse trium personarum essentiam, & tres personas unum esse Deum. Vide disp. 1.

Potè ex dictis hæcenus breviter adhuc pro Spiritu sancto argumentum præscriptionis eformamus in hunc modum. Quòd Spiritus sanctus sit Deus, fuit Ecclesiæ fides quarto, imò & tertio sæculo: qui enim tunc temporis Spiritum sanctum negarunt esse Deum, ab Ecclesiâ damnati, & diris devoti sunt. Ergo quòd Spiritus sanctus sit Deus, fuit etiam fides Ecclesiæ duobus prioribus sæculis: alioqui dicatur, quando, ubi, quo autore, quibus adversantibus, circa Spiritum sanctum mutata sit Ecclesiæ doctrina. Dicatur, quando, ubi, quo autore, Ecclesiâ cœperit Spiritum sanctum credere Deum, cum antea eum creaturam crederet. Horum autem nihil unquam dici poterit: talis enim mutationis nullum prorsus extat vestigium. Ergo Ecclesiâ semper credidit Spiritum sanctum esse Deum, & cum Patre ac Filio unum Deum.

§. V.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Spiritus sanctus per Verbum factus est. Ergo Verbi creatura est. Ergo non est Deus. *R. neg. ant. Probabis ex c. 1. Joan. ubi dicitur, Omnia per ipsum (Verbum) facta sunt.* Ergo, &c. *R. neg. confeq. Nam Scriptura non dicit omnia omnino, quæ sunt, facta esse per Verbum: alioquin etiam Pater ipse per Verbum factus esse dicendus esset, quod est absurdum. Solum itaque dicit Scriptura, omnia, quæ re ipsa facta sunt, facta esse per Verbum, ut ostenditur ex integro textu: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, &c. Sic enim legendum, non verò: Et sine ipso factum est nihil. Quod factum est, in ipso vita erat, cum multis Patribus arbitramur, nonnullis tamen contrarium sentientibus. Sed quidquid sit, planè certum & indubitatum est apud Patres omnes, tota omnia in textu, qui obijciunt, sumi debere in suppositione restricta, nec Spiritum sanctum, sicut nec Patrem, comprehendere. Nam, ut ait Didymus lib. 1. de Spir. sanct. Spiritus sanctus non est unum ex omnibus, quæ scilicet facta dicuntur per Verbum, sed aliud extra omnia per substantiam.*

Obj. 2. Qui minor est Deo, non est Deus. Sed Spiritus sanctus minor est Deo: nam minor est Patre & Filio, qui sunt Deus. Ergo, &c. *R. neg. min. & prob. ejus. Probabis. Qui mittitur, minor est eo à quo mittitur. Sed Spiritus sanctus mittitur à Patre & Filio, juxta illud Joan. c. 15. Cum venerit Paraclitus, quem*

Simonnet Theol. Tom. 1.

ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit. Ergo, &c. R. neg. maj. sumptam universaliter. Is enim tantum, qui per imperium mittitur, minor & inferior est eo, à quo mittitur. Sanctus autem Spiritus non mittitur à Patre & Filio per imperium, ut mittitur servus à domino, famulus ab hero, subditus à Rege. In tantum enim dicitur mitti à Patre & Filio, in quantum ab utroque procedens, in tempore incipit esse in creatura novo modo: nam in divinis missio nihil aliud est, quàm personæ ab alia procedentis præsentia in creatura per effectum aliquem temporaneum, qui personæ illi specialiter attribuitur propter specialem aliquam ejus notionem.

Obj. 3. Spiritus sanctus, quod scit, ab alio didicit, & quod habet, ab alio accepit, juxta illud Joan. cap. 16. *Non loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur, & quæ ventura sunt, annuntiabit. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Ergo, &c. *R. neg. Spiritum sanctum didicisse ea, quæ scit: sanctus enim Spiritus scientiam, quam habet, à Patre & Filio non accepit per doctrinam, sicut discipulus à Magistro, aut per infusionem, sicut Adamus in sui creatione accepit à Creatore; sed accepit ab utroque, absque ulla dependentia procedendo, & per processionem accipiendo totam substantiam divinam, quæ per se ipsam omnium scibilibus notitia est. Hoc modo per processionem ab utroque accipit, quidquid habet, imò & quidquid habent, excepta paternitate, & filiatione, cum inspiratione activa, quibuscumque realibus habet oppositionem. Sic autem ab illis accipit, ut nihil illis debeat, nec æstimabilius sit in Patre & Filio, dare Spiritui sancto, quàm in Spiritu sancto, quidquid habet, accipere à Patre & Filio.*

His consonat S. Augustinus tract. 99. in Joann. ubi fatetur horum Christi verborum, *Non loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur*, arduam esse interpretationem, quia Spiritus sanctus neque homo, neque Angelus, neque alia creatura factus est, hypostaticè scilicet assumendo humanam, vel angelicam, aut aliam creaturam naturam: tum illa interpretatur: *Sic itaque, inquit, debemus accipere, quod de Spiritu sancto dictum est: Non enim loquetur... ut intelligamus non esse à semetipso. Pater quippe solus de alio non est; nam & Filius de Patre natus est, & Spiritus sanctus de Patre procedit. Pater autem nec natus est de alio, nec procedit. Nec idè sanè aliqua disparilitas in summa illa Trinitate cogitationi occurrat humana. Nam & Filius ei, de quo natus est, & Spiritus sanctus ei, de quo procedit, equalis est... Non ergo loquetur à semetipso (Spiritus sanctus,) quia non est à semetipso; sed quæcumque audiet, loquetur, ab illo audiet, à quo procedit. Audire illi scire est: scire verò esse. Quia ergo non est à semetipso, sed ab illo, à quo procedit, à quo illi est essentia, ab illo scientia.*

Difficultati autem, quæ ex verbo futuri temporis, *Audiet*, formari potest, sic occurrit: *Nec moveat, quòd verbum futuri temporis positum est: non enim dictum est, Quæcumque audivit, aut quæcumque audivit; sed quæcumque audiet, loquetur. Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna est scientia. In eo autem, quòd sempiternum est, sine initio & sine fine, cujuslibet temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive presentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis & ineffabilis, non recipiat Fuit & Erit, sed tantum Est... tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas, & nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, Et fuit, & erit, & est. Fuit in præteritis sæculis, est in presentibus, erit in futuris. Fuit, quia nunquam defuit: erit, quia nunquam deerit: est, quia semper est... Semper itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit. Ergo & scivit, & scit, & sciet; ac per hoc & audivit, & audit, & audiet; quia, sicut jam diximus, hoc est illi audire, quòd scire, & scire illi hoc est, quòd esse. Ab illo igitur audivit, audit, & audiet, a quo est: ab illo est, a quo procedit.*

Potè ibidem docet Spiritum sanctum non solum à

Patre, sed etiam à Filio procedere. *Cur ergo non credamus, inquit, quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus; cum Filius quoque ipse sit Spiritus? Si enim non ab eo procederet, non post resurrectionem se representans discipulis suis, insufflans diceret: Accipite Spiritum sanctum. Quid enim aliud significavit ista insufflatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus & de ipso? Sensit igitur nobiscum Augustinus Spiritum sanctum ab utroque, Patre scilicet & Filio, audire & accipere in sensu explicato; quamvis tract. 100. illud Christi, Quia de meo accipiet, interpretetur de processione Spiritus sancti, non à Filio, sed à Patre, quia nimirum Christus non dixit, de me, sed, de meo. Hæc autem sunt ejus verba: Quid vultis amplius? Ergo à Patre accipit Spiritus sanctus, unde accipit Filius: quia in hac Trinitate de Patre natus est Filius, de Patre procedit Spiritus sanctus. Qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater solus est.*

Obj. 4. Si Spiritus sanctus Deus est, vel ingenuus est, vel genitus. Non primum: alioqui in Deo duo sunt ingenui. Non secundum: natus ingenuus est, vel genitus est à Patre, & tunc, duo sunt Filii: vel genitus est à Filio, & tunc Pater nepotem habet. R. neg. seq. maj. Nam ut Spiritus sanctus sit verus Deus, necesse non est, ut sit ingenuus aut genitus, sed sufficit si procedat à Patre & Filio in identitatem substantiæ, seu ut ab utroque, non de non exstantibus, sed de utriusque substantia producat. Sic autem à Patre & Filio producit Spiritus sanctus: nam Pater & Filius, sese mutuo redamantes, produunt personam, quæ vi suæ processions, per se primò est amor ille, quo se mutuo redamant, adeoque per identitatem est illud omne divinum, cui amor ille, quo se mutuo redamant Pater & Filius, identificatur; & quocum ipsa non habet oppositionem relativam, quod est habere totam Patris & Filii substantiam. Hæc autem persona Spiritus sanctus est, qui proinde sic à Patre & Filio procedit, ut procedendo totam utriusque substantiam accipiat, seu, ut idem est, de tota utriusque substantia producat.

Dices. In creatis nihil est, quod ab alio procedat in identitatem substantiæ, quin ab eo generetur. Ergo etiam in divinis gratis & sine fundamento asseritur una persona in identitatem naturæ procedere ab alia, à qua tamen non generatur. R. neg. conseq. quæ & iniqua & absurda est. Audiamus Gregorium Nazianzenum, proponentem & exsultantem hanc instantiam, orat. de Spiritu sancto. quæ est quinta de Theologia: Quid ergo, Spiritus sanctus est Deus à Maximo. Consubstantialis igitur? Provisus, siquidem Deus. Da igitur mihi, inquit, ex eodem alterum Filium, alterum, qui filius non sit, & tamen ejusdem cum illo substantiæ: ac Deum & Deum admittam. Da tu quoque mihi Deum alium, Deique naturam, & tibi trinitatem aliam cum iisdem nominibus ac rebus dabo. Cum vero Deus unus sit, atque una suprema natura, unde eandem similitudinem tibi representabo? An rursus postulas ex terrenis rebus atque humanis eam duci? Valde profecto turpe est, nec turpe dumtaxat, sed etiam admodum stultum & inane, ex humilibus rebus superarum celestiumque simulacrum sumere, &c.

Obj. 5. Spiritus sanctus in sacris literis nec Deus nominatur, nec adorari dicitur, aut jubeatur, nec quicquam eum adorasse, aut ei supplicasse legitur. Ergo sine fundamento asseritur Deus. R. ad 1. partem ant. 1. falsum esse, quod in sacris literis Spiritus sanctus non nominetur Deus, ut patet ex §. 1. prob. 1. 2. dato, quod Spiritus Sanctus non nominetur Deus in sacris literis, saltem, quod sufficit, sacras literas ei passim attribueri ea, quæ nulli creaturæ, & soli Deo convenire possunt, ut fusè superius ostensum est.

Ad reliquas antecedentis partes R. non omnia, quæ tamen sunt de fide, scripta esse; præter Verbum divinum à sacris Authoribus scripro mandatum, aliud extare non scriptum, sed viva voce traditum Ecclesiæ, & eadem cum scripto habens auctoritatem. Sic docet S. Basilius lib. de Spir. sancto. c. 27. Dogmata, inquit, quæ

in Ecclesia prædicantur, quedam habemus è doctrina Scriptorum prodita, quedam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recipimus. Quorum utraque parem vim habent ad pietatem nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quæ sint jura Ecclesiastica.

Quòd autem Spiritus sanctus, perinde atque Pater & Filius, adorari possit & debeat, docet verbum non scriptum, seu traditio, cujus planè indubitatum argumentum est perpetua Ecclesiæ consuetudo in adhibenda hac glorificationis formula, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, seu, quod idem est, Gloria Patri, & Filio, cum Spiritu sancto: nam conjunctio, &, & præpositio, cum, eandem planè vim habent, ut notat S. Basilius lib. de Spir. sancto. c. 27. Hæc porrò glorificationis formula in Ecclesia tum Orientali tum Occidentali usitatissima fuit, saltem quarto sæculo, ut restatur S. Basilius lib. de Spir. sancto. c. 29. & hætenus receptissima est: imò in Ecclesia etiam tribus prioribus sæculis receptam & usitatum fuisse, idem S. Doctor eod. cap. probat auctoritate veterum, Africani scilicet historici, Gregorii Thaumaturgi, Firmiliani, & Dionysii Alexandrini, cujus secundæ ad cognomen Romanum Episcopum epistolæ hæc refert verba: His congruenter & nos, etiam forma regulæque à senioribus, qui ante nos vixerunt, accepta, concordibus vocibus cum illis gratias agere, ac etiam vobis nunc scribere desinemus: Deo autem Patri & Filio Domino nostro Jesu Christo cum sancto Spiritu gloria & imperium in sæcula seculorum. Ex quibus sic concludit idem S. Doctor: Igitur apud cordatos homines ad purgationem mei sufficiunt hæc, quæ dicta sunt, quod recipimus vocem (nempe præpositionem, cum, in glorificatione) adeo gratam & amicam sanctis, in super & tam diutino usu comprobata, quæ ex quo tempore annunciatum Evangelium usque ad presens, demonstratur in Ecclesiis usitata fuisse.

Dices. Prioribus Ecclesiæ sæculis fuit etiam valdè usitata hæc glorificandi formula: Gloria Patri & Filio in Spiritu sancto. Qua formula Spiritus sanctus non annumeratur, sed solum subnumeratur Patri & Filio. R. hoc negando; nam præpositio, in, eandem habet energiam, quam præpositio, cum, & conjunctio, &, ut ostendit S. Basilius lib. de Spir. sancto. c. 25. ubi sic loquitur: Ergo nequaquam dixerim banc syllabam, in, significare sensum minus honorificum; imò potius, si sanè accipiamur, ad maximam Spiritus celestium erigere mentem; quandoquidem observavimus hanc frequenter usurpari pro, cum, in scripturis. Quod adhuc probat inductione.

Porrò simili modo solvenda est hæc objectio: In Scripturis de Patre dicitur ex quo, de Filio per quem, de Spiritu sancto in quo. Ergo sunt inter se diversi & inæquales. Nam conclusio neganda est, quia voces ex quo, per quem, in quo, eandem vim habent in Scripturis, cum de eadem persona dicantur. Quoniam, inquit Apostolus, ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Ipsi gloria in sæcula.

Obj. 6. Spiritus sanctus capax est doloris & gemituum. Ergo non est Deus. R. neg. ant. Prob. Rom. c. 8. dicitur: Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Ergo, &c. R. neg. conseq. Sensus enim verborum Apostoli est, quod Spiritus sanctus per interiorum gratiam, hoc est, per illustrationem & inspirationem doceat, & moveat nos efficaciter ad orandum & gemendum sicut oportet ad salutem. Sic Apostolum interpretatur S. Augustinus in lib. contra sermonem Arrianorum c. 25. Non ergo, inquit, scimus per nos ipsos, quid oramus sicut oportet, sed ipse Spiritus interpellat, id est interpellare nos facit, quæ sunt secundum Deum. Quod nisi faciat, non oramus nisi secundum istum mundum.